

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 1.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Издава за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

НАША ПОЗОРИШНА КЊИЖЕВНОСТ.

Оригинали, који се у нашем позоришту играју, спадају у једну од ове две врсте: или су комади из народне историје, или су комади из сувременог живота. Те две врсте имале су, — као и оне Дарвинове, — своју еволуцију. У тој својој еволуцији оне су се све више једна другој приближавале, док се најпосле нису у једну и исту врсту спојиле. И та врста била је одиста нешто са свим своје врсте.

Узмите прво историјску драму. Она је у својој еволуцији била патриотска, дидактична, лирична, најзад сценична; донав дотле, она је прешла у ту врсту где се с комедијом спојила.

Патриотска, — она је била у своме почетку. Та се њена нианса јавила у нас заједно са нашим позориштем; она се у његовом првобитном задатку тако рећи подразумевала. Позориште је у почетку било у нас у ужем смислу национално. Његова је улога била, као и код гусала, да одржава и крепи народну свест. Природно је онда било, да комади у таквом позоришту буду као и песме, које су се уз гусле певале, а то је репродуковање оних догађаја из народне историје, који су је славном учинили.

Док је тај задатак имала, историјска драма није изискивала много изумевачке моћи. На против, што се писац верније држао историје, све је више изгледа имао да публику задовољи. Ова није тражила ништа занимљивије него оно, што се у историји већ налазило; грађа, дакле, коју је историја давала, могла се, још онако сирова, распоредити у чинове и пренети на даске. И, наравно, историјска драма никада није бујала као у то срећно време, кад је било доста турити руку међу старе кронике, па извући готову драму. Комади те врсте, и ако у

пет дугачких чинова, писали су се с истом оном лакоћом, с којом данас лирске песме, мислим оне лирске песме, које постају пермутовањем израза и слика које чине песнички речник пок. Војислава.

Први, који је себи допустио да историјску грађу озбиљније удешава, био је, као што погађате, Стерија. Само тај опет био је дидактик. Кад је историју дотеривао, то је било само за нашу поуку. Његова је намера сасвим озбиљна била, да нам историју представи као учитељку живота. Али, код њега, врло често, да не кажем увек постоји нека несразмерност између примера, које из историје наводи, и порока, које ваља њима исправити: они су први сувише крупни за ове последње. Кад на пр. тако један трагичан догађај, као што је Косовска Битка, Стерија само за то описује, да бисмо се уверили како ваља да будемо сложни, или кад нам једну тако страховиту личност као што је Султан Бајазит, — онај кога су су с муњом упоређивали, — само за то износи, да бисмо видели како није лепо да смо „јаросии“ — та нам несразмерност почиње већ очи бости. У неку руку Стерија је значај историје уситнио. Сама историјска драма у његовим рукама настала је једна врста дечије књижевности.

Свакојачко, због тог свог дидактичног циља, Стеријина обрада историје, и ако врло савесна, није могла бити довољно артистична. Његове су историјске драме прозаичне непискано. Ко је тој врсти први код нас дао артистичко обележје, то је опет Лаза Костић, и после њега Ђура Јакшић. Они су у осталоме историјској драми и нашли облик, који је изискивала. Они су први, који су је с успехом у стиховима писали.

Али, како су обојица били велики лирски песници, они су своје трагедије начинили и сувише лиричним. Кроз свих пет чинова стил остаје у њиховим трагедијама исто онако егзалтиран, као и у њиховим песмама. Њихове личности, за тим, као и они сами у својим песмама, у место да се мичу и делају, стоје укупане у месту и своје осећаје изражавају. У томе погледу Максим Црнојевић, тип такве историјске драме, посве је карактеристичан; то је највећим делом један монолог Максима Црнојевића у коме нас овај живо опомиње на самог Лазу Костића. Ипак, трагедије Лазе Костића, као и оне Буре Јакшића, сигурне су да ће остати. Оне вреде својим обликом. Стихови су ту исто тако лепо, као у најлепшим песмама та два песника.

Они, који су за њима дошли, нарочито песници око *Побратимства*, нису се од тих узора макли. И они су главну пажњу обраћали на стихове, и ако се то на први поглед не би рекло, јер њихови стихови нису ни у пола онако добри, као они њихова два учитеља. Свакојако, историјска је драма код њих била више палик на спев у дијалогу него на праву драму. То се није могло играти, него се морало рецитовати.

У том погледу, Милош Цветић са својим *Немањом* доноси нешто одиста ново. Противу дотадашње историјске драме он представља у једном смислу реакцију. М. Цветић се показао пре свега позоришни човек. Он је куражно отурио стихове од себе, он је почео поново писати у прози. У накнаду за то, он је више пазно на ефекат него његови претходници, који нису на то ни мало пазили. Ефекат, наравно, који је он тражио није био драматски (иначе би М. Цветић био велики писац), он је био више сценички. Средства, којима је М. Цветић прибегавао такође нису нова; сва је његова оригиналност, што их је прикупио, што у његовим комадима она дејствују кондензована. Ипак, каква била да била, трагедија М. Цветића постала је један модел.

Тој сценичкој трагедији први се приволео Драгутин Ј. Илић.

Он ју је у осталом до њеног врхунца довео. Његов *Прибислав и Божана* састоје се само из таквих спољашњих ефеката.

То је један низ слика из живота Старих Словена. Празник рана пролећа, јабука, свадба, додоле, покајнице, виле бродарице, суд добрих људи. Поједине сцене разумеју се већ по самом груписању глумаца, по њиховом држању, по покретима које праве. То би могло бити и без текста. Онај, међутим, који нам се приде даје, удешен је тако, да и од њега имамо једно чулно уживање, јер он се не говори, него пева. То је у кратко једна пантомима, која је песмама непрекидана. И ето докле је историјска драма данас дошла.

Како се међу тим комедија развијала? Што се од ове на првом месту очекивало, то је да изнесе типове из наше сувремености. У томе Стерија, опет због своје дидактичности, није успео. За то, што му је било главно жигосати на наше очи поједине пороке, његове личности нису могле бити личности из стварности, него су остале персонификације тих порока, које је хтео жигосати. Кир Јања, нпр. само је по акценту цинцарин; иначе, то је једна тврдица ма којег народа и ма кога доба, један тврдица у опште. То је исти онај Харпагон, кога је Молијер пре два века, и то не први, створио.

Коста Трифковић, који би требао да буде наш најбољи писац комедија, имао је без сумње лаку руку и духа таман колико му треба; али у његовим су комадима личности очевидно потчињене радњи. Ту је главно како ће се прво чвор направити, онда раздрешити. Његове комедије изгледају у опште врло мало стварне.

Да створи типове, први је покушао Милован Глишић, и има изгледа да је бар у неколико успео. Јер извесно је, да се његов *Пушвац* неће тако одмах заборавити. Његова је мана само што нема довољно вештине да своје личности једну с другом веже, оне остају силуете, које нам испред очију пролазе свака за себе. Осим тога, као што је Стерија карикирао своје личности да би нас с више енергије поучио, тако се опет М. Глишић показује и сувише склон да своје личности за то карикира, да би нас боље насмејао. Његова *Подвала* с тога представља доста неодређену смесу од праве комедије и од прости лакрдије.

Сада, с Јанком Веселиновићем наступа прекрет. По њему што је интересно, то нису толико типови колико обичаји. Он наставља

Вуков посао — али на даскама. И ето ту смо имали прилике видети на нашој позорници и прело, и славу, и отмицу, и бачије, и врх свега још, како позоришни оглас каже, „прстен у Палидули“. Видели смо такође неколико врста кола која се код нас у народу играју. И још, чули смо један велики број народних мелодија. Бидо нас је већ довољно био забригнуо скученошћу свога текста. У Потери пак текста је са свим нестало. Ми смо присуствовали једној панорами.

У исто време дакле и трагедија, и комедија као да је на путу да постане низ живих слика које прати музика. Равлика је међу њима у томе, што се у комедији још и игра, по свој прилици за то, да би се њен мало лакши карактер истакао. Нова позоришна врста, која је на тај начин постала, има у себи нешто од пантомиме, нешто од оперете, а нешто и од балета. Једино чега у њој нема, то је драма.

Сл. Јовановић.

Л И С Т И К И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Управни одбор „друштва за српско народно позориште“) држао је 14. (26.) децембра о. г. своју седницу. Између расправљених предмета споменућемо неке најглавније. Примљен је с допадањем позив, управљен по смислу одлуке скупштинске на наше новчане заводе ради прилагања на издржавање српске народне позоришне дружине — Узет је на повољно знање извештај А. Хаџића и Боке М. Поповића, који су јавили, да су у скупљању претплате за 24 представе позоришне у Новом Саду много боље успели него пре. Ложе су све прошле, а има доста претплатника и за седишта. Претплата износи до 3600 фор. — Утврђено је, да прва представа у Новом Саду буде на први дан Божића и да се игра и други и трећи дан Божића. Прва представа да буде: „Балканска царица“, друга: „Бидо“, а трећа: „Стари бака и његов син хусар.“ — Узет је на повољно знање извештај управитељев о набављеним новитетима за представе. — Изјављена је захвалност Миши Рогулићу, председнику месног позоришног одбора у Вуковару, где је постигнут сувишак од 156 фор. — Узет је на знање извештај управитељев о примању неких глумаца и глумица привремено на пробу. — Изјављена је захвалност дру Светозару Димитријевићу у Темишвару, који је инкасовао легат од 400 фор. који је оставила позоришту Е. Дајевићка. — Одређено је, да недељом буду представе за народ са знатно обављеним ценама.

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Представе Коклена млађег у српском двору.) Чувени француски комичар Коклен млађи дошао је у Београд и приредио је у среду 20. дек. о. г. са својом дружином у двору краља Александра прву представу. Прикаван је Молијеров комад: „Силом болесник.“ Осим краља и његове свите присуствовало је представи око седамдесет позваних особа, међу осталима и ови чланови београдског позоришта: М. Гавриловић, Ђ. Рајковић, Ј. Станојевић, Св. Динуловић и М. Станишић, а од женских: М. Гргурова, В. Нигринова, З. Тодосићка, М. Поповићева и В. Јурковићева. После представе састали се српски уметници с францускима ради упознавања, а том приликом је редитељ српског народног позоришта београдског, г. Милорад Гавриловић поздравио Коклена са неколико топлих речи на француском језику.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Недељни ред представа.)

У четвртак 4. јануара први пут: „Златан мајдан“. Шаллива игра у 3 чина, написао Дон Томас Родрихујес Руби, са шпанскога превео Хајм Давичо.

У суботу 6. јануара: „Господека сиротиња“. Позоришна игра у 4 чина, написао Г. Чики, превео Урош Топонарски.

Издаје управа срп. нар. позоришта.

4

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

6. Представа.   У ДУНЂЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ.   Ван претплате.

У Новоме Саду, у понедеоник 1. (13.) јануара 1896:

ВОЈНИЧКИ БЕГУНАЦ.

Позоришна игра у 3 чина, с певањем, од Е. Сиглигетија, посрбно Рада пл. Стратимировић.
Редитељ: Ружић.

ОСОБЕ :

Гроф Монти, Талијанац — — Г. Стојковић.	Неситовић, сентмиклушки бе-
Драгиња, његова жена — — Т. Лукића.	лежник — — — — — Николић.
Доловић, пуковник — — — Васиљевић.	Цветко, ковачки } шегрти — — Добриновић.
Монтијев тајник — — — Поповић.	Миљко, кројачки } — — Филиповић.
Сен Жеран, Француз — — — Миловановић.	Варошки комесар — — — — — Душановић.
Ружа, Драгињина собарица — Д. Весићава.	Стаја — — — — — Спасић.
Мекићка, ковачица — — — — — Ј. Добриновићка.	Тајађија — — — — — Д. Туцаковићева
Рајко, њен син — — — — — Марковић.	І. каплар. — — — — — Стефановић.
Грујица, њен син — — — — — Бакаловић.	ІІ. каплар. — — — — — Илић.
Јула, сродница Мекићкина — З. Марковићка.	Колотер. — — — — — Тодосић.
	Слуга код Монтија — — — — — Бајин.

Сељаци, војници, гости, коцкари свирачи, стража. Збива се Први чин: у Сентмиклушу, други чин: у Милану, трећи чин: у Пешти.

Г. М. Стојковић, пређашњи члан кр. српског народног позоришта у Београду, као гост, по други пут.

У четвртак 4. јануара први пут: „Златан мајдан“ Шаллива игра у 3 чина написао Дон Томас Родрихујес Руби, са шпанског превео Хајм Давичо.

Ко од наших поштованих претплатника жели своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижари браће М. Поповића најдуже до 11 сахата пре подне. Претплатници добијају ложу своју или места своја по претплатној цени.

Улазнице могу се добити у књижари браће М. Поповића од 9 — 12 пре подне, од 3 — 5 сахата после подне и после на каси.

Почетак тачно у 7, свршетак у 10 сахата.